

Kongresszus, brazil módra

Bethlenfalvy Ádám

2010-ben a brazil Belém városa, illetve az ABRA nevű brazil drámapedagógiai szervezet látta vendégül az IDEA (a nemzetközi drámapedagógiai ernyőszervezet) kongresszusát, és az azzal egy időben megrendezett tisztújító közgyűlést. A Magyar Drámapedagógiai Társaságot az elnökség nemzetközi ügyekkel foglalkozó tagjaként én képviselhettem a tőlünk majdnem tízezer kilométerre megrendezett eseményen.

A helyszín: a portugál gyarmatosítók 1616-ban alapították Belém városát, az Amazonas kapujában, az áthatolhatatlan esőerdők határán. Fontos kereskedőváros maradt évszázadokon át, bár jelentősége az esőerdőből zsákmányolható kincsek, különösen az kaucsukgumi iránti igénnyel párhuzamosan változott. Kultúrák találkozási pontja, itt futhatnak össze leginkább a portugál gyarmatosítók, az „importált” betegségek és a kalandorok által tizedelt indián lakosok és az ültetvényekre Afrikából átszállított rabszolgák lezármazottai. A térség Brazilián belül is rendkívül szegénynek és elmaradottnak számít, így az utóbbi években több nagy rendezvénynek adott otthont, 2009-ben például a Szociális Világforumra (WSF) érkezők özönlötték el a várost.

A kongresszus: az IDEA háromévente rendez meg kongresszusát, amely lehetőség arra, hogy tagjai és a térség színházzal-drámával és neveléssel foglalkozó szakemberei megismerkedjenek azzal, amit a világ különböző pontjain dolgozó drámapedagógusok meg akarnak osztani velük. A szervezők határozzák meg a kongresszus fő témáját – ez idén a sokszínűség, és az átalakulás művészetei (Viva a Diversidade Viva! Abraçando as Artes de Transformação!) –, de a program egy része attól függ, hogy kik, milyen előadással, műhelymunkával jelentkeztek, hiszen egy bizottság válogat a világ különböző pontjairól érkező javaslatok közül. Ez egyfelől azt jelenti, hogy rengeteg előadás és műhelymunka megy egyszerre, nehéz választani, és nagy a rizikó, hogy érdektelen előadást fog ki az ember. Másrészt így talán olyan témákkal, előadásokkal, bemutatókkal is jelentkeznek emberek, amikre a szervezők nem találtak volna rá amúgy. Az sem elhanyagolható szempont a szervezők részéről, hogy az előadók is fizetnek regisztrációs díjat, illetve sok esetben az egyetemük, szervezetük fizeti ezt, és így bizonyos mértékű részvételi díj garantáltan megérkezik a számlájukra. Ezen okból kifolyólag több workshop, előadás el is maradt: voltak olyan előadók, akik végül nem tudtak támogatást szerezni a részvételi díjra, útiköltségre.

A program: kötött részei a szekciók (Special Interest Group). Ezek egy-egy nagyobb témát járnak körbe és a konferencia során négy alkalommal jönnek össze vitatkozni, gondolkozni, dolgozni ezeken. Néhány példa a tizenhárom szekció cím közül: gyerekkor/általános iskola; fiatalok/középiskola; tanárképzés; speciális nevelés; dramaturgia/szövegírás; béke és emberi jogok. Ezeknek a szekcióknak a vezetését egy-egy nemzetközi szervezőbizottságra bízták, ezek mellett működtek tanácsadóként nemzetközi szakértelműek. Mivel a középiskolai korosztállyal foglalkozó szekció koordinálásában én is részt vettem, lett némi tapasztalatom az ilyen nemzetközi együttműködések kivitelezésének nehézségei kapcsán. Az, hogy az e-mailen korábban egyeztetett alapelvek alapján sikerült négy, egyenként háromórás, elvileg 100-200 fővel (előzetes információként ennyit kaptunk, végül ennél jóval kevesebben voltak, szerencsénkre) is működtethető foglalkozásvázlatot kidolgoznunk, az csak azon múlt, hogy az angol koordinátor társamnak sikerült pályázati úton pénzt szereznie arra, hogy Budapestre jöjjön néhány napra.

A korábbi kongresszusokon délelőtt neves szakértők előadásait hallgathatták a résztvevők, most a szervezők inkább kerekasztal-beszélgetéseket szerveztek kiemelt témák köré, így több véleményt, megközelítésmódot ismerhettünk meg egy-egy probléma kapcsán, ám ezeket kevésbé részletesen tudták kifejteni az előadók.

A programot rengeteg diákszínjászó előadás, illetve gyerek- és ifjúsági színházi előadás kísérte, valamint a kongresszust megelőző diákszínjászó projektekben résztvevő fiatalok is bemutatták munkájukat.

A kongresszus két napján tudományos előadásokon, tréningeken, műhelymunkákon vehettünk részt, itt lehetett valamivel mélyrehatóbb, érzékletesebb ismeretet szerezni más drámapedagógusok munkamódszereiről, gondolkodásmódjáról.

Közgyűlés: A szakmai programot keretbe foglalta az IDEA tisztújító közgyűlése. Itt a nemzetközi egyesületet hat éve vezető elnök helyére és az elnökség több tagjának megüresedő pozíciójára választottak új tisztségviselőket a küldöttek.

Július 17-én délután négykor egy műhelymunka-bemutatóval nyílt meg a VII. IDEA kongresszus hivatalos programja. A szétküldött e-mailben fél-négyre, a hivatalos programban négyre hirdették, valójában ötkor kezdődött. A konferencia külföldi résztvevőit itt kezdték szoktatni a brazil időszámításhoz: nagyjá-

ból minden 30-45 perc késéssel kezdődik a következő hét napon, és idővel már nem csak a brazilok érkezik ennek megfelelően a programokra.

A megnyitó workshopban a brazil drámapedagógia nagyasszonya, *Ingrid Dormien Koudela* játszatta a résztvevők közül az első száz jelentkezőt. Hallgatói segítettek ebben, akik Brazília öt egyeteméről jöttek Belémbe. Brazil népi játékok, majd hosszas elmélkedés – dialógus formában – a játék fontosságáról. Nem sok újdonságot talált volna benne egy szabályjátékokban jártas magyar drámapedagógus. Megnyugtató látni, hogy mennyire hasonló játékok vannak a világ legkülönbözőbb pontjain.

Ezt követte az ünnepélyes megnyitó, amiben felvonultatták az Amazonas összes kulturális csoportját, tolldíszben, lándzsákkal, dobokkal... A sok-sok beszéd után, amikor megszólalt a carimbó – ez a rabszolgák zenéjére épülő helyi tánczene, amit egy *Cesario Evora* típusú öreg néni énekelt –, akkor hirtelen mindenki felpattant és táncra perdült.

Már a megnyitó ünnepségben is látszódik, hogy Dél-Amerikában a művészetek közötti határok némileg elmosódnak. A későbbiekben még inkább egyértelművé válik számomra, hogy a különböző műfajokat nemigen választják szét. Mindennek az alapja a zene és a tánc, és amikor színházról beszélnek, akkor is inkább összművészetben gondolkodnak. A nevelés iránt elkötelezettek pedig a társadalom megváltoztatásának egyik legfontosabb lehetőségét látják az oktatásban.

A kongresszus programja is tükrözi ezeket a sajátosságokat. A délelőtti kerekasztal-beszélgetések a nevelés mellett az aktuális társadalmi kérdéseket is körbejárják. 19-én reggel például az erőszak kreatív alkotóenergiákká változtatásáról beszélgettek palesztin, dél-afrikai, kolumbiai és guatemalai fiatalokkal dolgozó szakemberek. A délutánokban tizenkét szekció közül választhattak a résztvevők.

Szervező kollégáimmal együtt a középiskolai korosztállyal foglalkozó szekcióban meglehetősen gyakorlatorientáltan próbáltuk megismerni az egyes társadalmak a fiatalokról alkotott képét és a velük folytatott drámapedagógia különböző módszereit. A munkába egy angol és egy brazil színjátszó csoport tagjai is bekapcsolódnak, különösen érdekes összevetni, hogy mit látnak kihívásnak, problémának ma a fiatalok és pedagógusok. A közös munka a kölcsönös tisztelet jegyében zajlik. A rövid idő ellenére mindenki igyekszik türelmesen elviselni a kulturális különbségeket, amelyek nagyon feltűnővé válnak abban például, ahogy a nyelvet és a beszédet kezelik különböző emberek. A hosszú felvezetések, az önmaguk és a körülmények érzelmekkel átítatott bemutatása például mélyen gyökerezik a latin-amerikai kommunikációs kultúrában, és komoly kihívást jelent a szekció koordinátorai számára.

Az IDEA közgyűlése a kongresszus előtt kezdődött, és annak teljes hossza alatt tartott. Mivel tisztújító közgyűlés volt, ezért a fő kérdés a vezetőség, különösen az új elnök személye volt. A szavazásra csak az utolsó napokban került sor, addig a szervezet folyóügyeivel, pénzügyi problémáival és a jövőbeni lehetőségekkel foglalkoztunk. A különböző tevékenységeket folytató tagszervezeteket képviselő küldöttek sokszor nem igazán tudtak megegyezni abban, hogy milyen irányt látnának szívesebben az IDEA munkájában. Erősebbnek tűnt most a dráma nevelésben való alkalmazását szorgalmazó európai szekció, de azok is képviselték nézeteiket, akik szerint a színházat a társadalmi változások érdekében sokkal inkább kell felhasználni. Ez nem volt meglepő *Augusto Boal* otthonában. A programsorozat közepén tartott kirándulónap régi hagyomány az IDEA kongresszusain, és többek közt ezt is megkérdőjelezte a közgyűlésen több küldött. Szerintük jó lenne rugalmasabban kezelni ezt a hagyományt és változtatni a konferenciák szerkezetén. Sokadszorra merült fel a regionális konferenciák szükségessége, amelyek könnyebben elérhetőek lennének az IDEA tagszervezeteiben dolgozók számára. Nagymértékben cserélődött le a szervezet elnöksége, és ez főként annak a szabálynak köszönhető, amely korlátozza, hogy hányszor lehet újraválasztani egy személyt elnökségi tagnak. A közgyűlésen megválasztott új IDEA-elnök, a brit National Drama elnöke, *Patrice Baldwin*, egészen biztosan a hozzánk közelebb álló gondolkodást fogja erősíteni a szervezetben, és a 2013-as párizsi kongresszus sokkal több magyar drámapedagógus számára lesz elérhető, előadóként és résztvevőként egyaránt.

Az események kronologikus bemutatásához visszatérve: ezen a kongresszuson még volt kirándulónap a programban, és teljes véletlenségből sikerült kifognom egy jó kirándulást. Az Amazonas deltájának egyik szigetén, az esőerdőben élő közösséghez látogattunk el, és kaptunk betekintést a falu működésébe, az esőerdő élővilágába.

A konferencia negyedik napján végre sikerült egy workshopon is részt vennem. *Jane Simmons* ausztrál drámatanár a társadalmi kérdések improvizációval való feldolgozásáról tartott workshopot. Érdekes módon épp az improvizáció lehetőségeinek határaitra hívta fel ez a műhelymunka a figyelmemet: meglehetősen felületesen kezeltük a problémákat, és ezeket a bemutatásuk után egy újabb jelenetben rögtön meg is oldottunk. Nem tudom, hogy nem ártalmas-e úgy csinálni, mintha ilyen egyszerűek lennének a megoldások...

Belefért még a délelőtti két rövid előadás. *Dave Kelman* egy ausztrál projektet mutatott be, amelyben hátrányos helyzetű közösségekben élő gyerekekkel csináltak előadást, amit Shakespeare Lear királyából és Beckett *Godot*-jából gyúrtak össze. A projekthez egy kutatás kapcsolódott, amely azt vizsgálta, hogy miként változik a diákok jelentésteremtési képessége a színházi munka hatására.

A következő előadás az angliai színházi nevelés helyzetét mutatta be 2005-ben, sok újdonság nem derült ki belőle, ráadásul az előadó is elismerte, hogy az elmúlt évek nagy változásokat hoztak ezen a területen. Másnap már én vezettem műhelymunkát, így már csak a kongresszus zárónapján vehettem részt gyakorlati munkában.

Kerekasztal-beszélgetésekből viszont nem volt hiány. Az egyik a sokszínűségről, a sokféleségről, egy másik a művészeti szervezetek és a művészeti ágak együttműködésének lehetőségéről szólt. A legérdekesebb az iskolák átalakulásának lehetőségével foglalkozott. *Vincesia Shule* a tanzániai iskolák nehéz helyzetéből való kitorési lehetőségként beszélt a művészetekről, míg a korábban említett *Dave Kelman* arról, hogy muszáj a réseket, a kiskapukat megtalálni annak érdekében, hogy a színház és a dráma bejusson az iskolákba, mert az oktatáspolitikai a vizsgák, felmérések eredményei alapján ítéli meg az intézmények eredményességét.

Az estékben színjátszók vagy közösségi színházak előadásait lehet megnézni. Összesen négy előadásra jutottam el a kongresszus alatt. A makaói vásári komédiát három huszoneves fiatal adta elő. Színes jelmezek, erős gesztusok, dob és ének biztosították a produkció lendületét. Ezt az előadást a kongresszus alatt több környékbeli faluba is „turnéztatták”, ott rövid műhelymunkát is tartottak a játszók a helyi gyerekeknek. A később látott perui előadás meglehetősen didaktikusan villantotta fel képekben az iható víz nélküli világ borzasztó vízióját, a képeket ijesztő adatok felolvasásával szakaszolták, és hihetetlenül jó élő zenével támogatták meg. A thaiföldi Moradokamai csoport diákszínjátszó előadása egy nagyon gyenge, didaktikus darabot használt alapanyagul, amit amúgy a csoport egyik tagja írt. Ezt adták elő humorral és rendkívüli tánc- és énektudással, azonban összességében kevés emlékezetes pillanat maradt meg az előadásból. A csoport amúgy azért is érdekes, mert egy színházi gondolkodásmódra, módszerekre épülő iskolából jönnek, amelyet egy kollektíva tart fenn Thaiföldön.

A két rendkívüli képességű színésznő által eljátszott *Every day, every year I am walking (Minden nap, minden évben gyalogolok tovább)* című dél-afrikai előadáshoz hasonlóval viszont ritkán találkozok az ember. A Magnet Theatre Group emberi hangon, átélhetően, humorral mesélte el egy menekült kislány történetét, aki anyjával együtt hátrahagyja leégett házuk romjait és új otthon keresve érkezik Cape Townba. A kislány folyamatosan a tűzvészben odaveszett testvérének írja meg élményeit. Az előadás végére a gyermek lassan szembesül a valósággal, de nincs igazi feloldozás, a problémák, a múlt feldolgozásának nehézségei, és az új világban való helytállás ügye a nézőkkel marad. Zseniális, gyerekeknek és felnőtteknek egyaránt szóló színház!

A belémi kongresszus utolsó napjának délelőttjén úgy döntöttem, hogy a közös értékelés helyett inkább egy workshopon veszek részt. Tony Horitz a mesealkotás és feldolgozás lehetőségeit mutatta be az óvadás és alsós korosztállyal folytatott munkában. A drámatanárok számára általában ismerős munkaformával dolgozó szakember a kisgyerekekkel folytatott mesealkotás kapcsán ismertetett egy egyszerű technikát. A pedagógus jegyzőként, egy gyerek mellé leülve, minden változtatás nélkül lejegyzi a gyerek által kitalált történetet, szükség esetén értékszemleges kérdésekkel segítve az alkotást. Majd a lejegyzett történetet dramatizálja közösen a csoport. Az elsődlegesen a kreativitást és kifejezőkészséget segítő gyakorlat rendszeres alkalmazása az egész csoport számára fejlesztő hatású lehet. Tony nevelt fia és unokája Magyarországon él, így remélhetőleg egyik látogatása során személyesen is bemutatja munkamódszerét a magyar drámapedagógusoknak.

Az ebédet egy izgasztó utazás követte, a záróesemények helyszíne egy Belém közeli park volt. Itt néztük végig a világ 16 országából összehozott 25 diákszínjátszó által bemutatott, egy quebeci-kanadai rendező vezetésével létrehozott előadást. A hetven perces előadás cselekvő részeit gyakran szakították meg többnyelvű „megmondós” szövegek, miközben egyértelműen gigászi munka állt az előadás mögött, többen hiányoltuk belőle a színházat. A „Young IDEA”, a fiatalok IDEA-jának csak egy eleme volt ez az előadás, amúgy több diákszínjátszó csoport, a már említett makaóiakon túl angolok és mexikóiak is dolgoztak a Belém környéki falvakban. Közös tréningeket, foglalkozásokat tartottak a helyi gyerekeknek, erről a mindkét fél (helyiek és külföldiek) számára rengeteg tanulságot hozó munkáról azonban nem volt lehetőségük beszámolni a kongresszus során.

Az újonnan megválasztott IDEA-vezetőség bemutatása után az ünnepélyes stafétaátadás következett, melynek során a 2013-as párizsi kongresszus szervezői invitálták a jelenlévőket, hogy „osztozzunk velük a kalandon”.

Az est fénypontja a braziliai Bahia állam katonai rendőrségének bemutatója volt. A rendőrtisztek énekkel, táncsal, capoeira bemutatóval örvendeztették meg a közönséget. Itt egyértelműen lemérhető volt az elmúlt egy hét hatása: míg a megnyitón még csak a brazilok perdültek azonnal táncra zene hallatán, a záróeseményen már mindenki rögtön talpon volt, amikor megszólalt a rendőrzeneke. A rendőrség egyébként azért add ilyen műsorokat, hogy barátságosabb képet alakítson ki magáról a polgárok között, hogy közelebb kerüljön hozzájuk.

A helyi „art-educatodorokkal”, művészettel nevelőkkel beszélgetve egyértelmű volt számomra, hogy mekkora jelentősége volt ennek a kongresszusnak a helyi pedagógusok és művészek számára. Elgondolkodtató az is, hogy Brazíliában és általában Dél-Amerikában nem igazán választják szét a művészeteket; a zene, a tánc vagy a képzőművészet állandó társa a színháznak és drámának az oktatók és a közösségekben dolgozók kellékárában. Sok európai országból érkező ember inkább a művészeti ágak egymással folytatott presztízsharcáról számolt be. Mivel Brazíliában az állami oktatás rengeteg hiányossággal küzd, nagyon sokan dolgoznak önkéntesként vagy aktivistaként a közösségekben gyerekekkel és felnőttekkel egyaránt. Ebben a közösségi munkában rendkívül nagy szerepe van a művészeteknek. Szívmelengető volt látni: annak ellenére, hogy maguk is mindennapos megélhetési problémákkal küzdenek, mégis ilyen sokan dolgoznak önkéntes alapon a közösségért, a közösségek művészetek segítségével való megváltoztatásáért.

A kongresszus szervezőit a gazdasági világválság – támogatások, adományok emiatti elmaradása – és a szakmai program főkoordinátorának megbetegedése (a kongresszus előtt másfél hónappal történt életmentő műtete) nagyban visszavetette. Ennek ellenére működő, a tolmácsolás területén pedig kiemelkedően jól működő kongresszuson vehettem részt, amely természetesen tükrözte a helyi problémákat, sajátosságokat is, és ez nyilván másképp nem is történhet.

Utazásomat a Nemzeti Kulturális Alap pályázatán nyert összeg tette lehetővé, ez fedezte az útiköltségem és az éves IDEA-tagdíjunk összegének nagy részét, emellé sajnos 30% önrészt kellett vállalnia egyesületünknek. Ezért tudta most csak egy emberi képviselni Társaságunkat. Azt remélem, hogy három év múlva Párizsban sokkal többen ott lehetünk!

Nyíltszíni taps

Almássy Bettina beszámolója, a nürnbergi Festival Schultheater der Länder-ről

Németországban az iskolai színházi fesztivált egészen más elvek alapján rendezik meg, mint nálunk szokásos. Minden évben meghirdetnek egy központi témát, s országszerte erről való gondolkodásba kezdenek a színháziak. Életkori megköötések nincsenek, együtt játszik gyermek és fiatal felnőtt. Majd felmenő rendszerű válogató után kerül sor az egyhetes találkozóra, ahol minden szövetségi állam egy-egy csoporttal képviselteti magát. A központi témát járják körbe a workshopok és a fesztiválon megrendezett konferencia előadásai is. A gálahét rendezvényeinek helyszíne évről évre stafétaszerűen változik a szövetségi államok között. Viszonylag új hagyományként (harmadik éve) meghívják egy külföldi csoportot is. Idén nekünk volt szerencsénk vendégszeretettüket élvezni, s betekintést nyerni színházi gondolkodásuk tendenciáiba, Bajorország középkort idéző csodavárosában, Nürnbergben.

A csereprogram keretében, 2011-ben – a tervek szerint – a Magyar Drámapedagógiai Társaság lát majd vendégül egy német csoportot Debrecenben, a XX. Weöres Sándor Országos Gyermekszínházi Találkozó záró fesztiválján.¹ De addig is, íme, egy marék morzsa, egy falat ízelt az élményből, amiben részünk volt.

Az első szembetűnő jelenség a színház függönyének kiiktatása volt. A színészek és a közönség elszigetelésének feloldása szinte minden előadásban tetten érhető volt, a szereplők a nézőtérre érkeztek vagy kifordulva kommenteket fűztek a montázsokból felépült előadásokhoz, vagy tanácsot kértek a folytatáshoz, de ezek a megmozdulások nem brechti W-effektként értelmezhetők, inkább a szereplők és a nézők közötti közvetlen kapcsolat megteremtése motiválta. Volt, hogy ez remekül sikerült, volt, hogy öncélú játékká lett, dramaturgiai szempontból következmény nélkül maradt. Az egyik előadásban arra kérték a nézőket, hogy mondják el, milyen egy nagymama, aztán az előre bekészített kellékekkel felvérteztek egy csoportbeli szereplőt –, bár előtte megkérdezték, hogy van e kedve valakinek eljátszani egy ilyen nagyit. Miután

¹ Egyesületünket Meszlényi-Bodnár Gyöngyi képviselte a fesztiválon. Külön köszönetünk a szervezésért Joachim Reiss úrnak, a német szövetségi szervezet vezetőjének.